

Úvod

Vážení poslucháči Univerzity tretieho veku tu v aule Teologickej fakulty Trnavskej univerzity, aj v TV Lux

Na predchádzajúcich stretnutiach ste už prešli úvodmi do viacerých skupín kníh Svätého písma. Najskôr to bol všeobecný úvod, potom úvod do Pentateuchu – 5 Mojžišových kníh, nato úvod do historických kníh Svätého písma a posledný bol úvod do prorockých kníh Svätého písma. Čo budeme preberať v tejto prednáške? Pripravil som osem otázok, ktoré nám pomôžu lepšie osvetliť tému žalmov. Pôjdeme v tejto postupnosti:

1. Poučné knihy Svätého písma
2. Kniha žalmov – Sefér tehilím
3. Žalmy – Žaltár
4. Rozdelenie žalmov
5. Autorstvo žalmov a doba vzniku
6. Charakteristické črty biblickej poézie
7. Literárne druhy žalmov, nadpisy žalmov
8. Kliatby v žalmoch
9. Kresťanské čítanie žalmov a ich miesto v modlitbe

Ostáva nám ešte tretia skupina kníh. V hebrejskej Biblii sa nazývajú *Ketubím* – Spisy. Už poznáte akronym TaNaK, skratku pre celú zbierku kníh hebrejskej Biblie: **T** znamená Tóra, **N** znamená Nebiím (Proroci) a **K** znamená Spisy. Hebrejská Biblia do tretej zbierky, teda do zbierky Spisov zaraďuje knihy: Žalmy, Jób, Príslovia, Pieseň piesní, Rút, Kazateľ, Náreky, Ester, Daniel, Ezdráš – Nehemiáš, Prvá a Druhá kniha Kroník

V katolíckej Biblii tejto tretej zbierke z hebrejskej Biblie zodpovedá tretia časť, ktorú nazývame Poučné knihy, a k nim patria Jób, Žalmy, Príslovia, Kazateľ, Pieseň piesní, Kniha múdrosti, Kniha Sirachova.

V protestantských vydaniach Biblie chýbajú na rozdiel od katolíckej Biblie Kniha múdrosti a Kniha Sirachova, ktoré pokladajú za apokryfné.

Vidíme, že v zoskupení tretej časti kníh všetkých troch biblií sú značné rozdiely. Protestantská Biblia zodpovedá hebrejskej a katolícka Biblia má za základ grécky preklad z 2. storočia pred Kristom, ktorý nazývame Septuaginta (LXX) alebo biblia sedemdesiatich. V tejto gréckej biblii je o sedem kníh viac ako v hebrejskej. My ich nazývame deuterokanonické a protestantské biblie ich označujú ako apokryfné. Väčšinou ich neuvádzajú, ale najnovšie vydania ich pripájajú pod názvom „apokryfy“.

My sa dnes budeme venovať len Knihe žalmov, ktorá je v hebrejskej Biblii na prvom mieste a v katolíckej Biblii na druhom mieste.

Žalmy, Žaltár – pomenovanie a význam

Pred očami sa nám zjavuje kniha žalmov alebo po hebrejsky *sefēr tehilím* – kniha chvál, ako je to znázornené v tom ornamentálnom znaku.

Istý zbožný žid sa o žalmoch vyjadril takto: „S touto knihou v našom vnútri sa rodíme. Je to malá knižočka: 150 žalmov, 150 schodíkov postavených medzi životom a smrťou, 150 zrkadiel našich vzbúr a verností, našich agónií a našich povstaní. Je to viac ako len kniha, je to živé bytie, ktoré hovorí, ktoré vám hovorí, ktoré trpí, narieka a zomiera, ktoré povstáva a spieva na prahu večnosti a vezme vás a nesie so sebou cez stáročia, od začiatku do konca.“

Bibliisti definovali Knihu žalmov ako „Starý zákon v malom“ alebo „srdce Starého zákona“ alebo „súhrn duchovných skúseností Izraela“, pretože všetky hlavné biblické témy a udalosti dejín spásy sa v nej pripomínajú alebo oslavujú vo forme modlitby. Svätý Atanáž hovorí: „Kniha žalmov je ako záhrada, ktorá má v sebe plody všetkých ostatných kníh Starého zákona.“

V Žaltári sa odzrkadľuje takmer celá starozákonná teológia. Zatiaľ čo ostatné knihy hovoria o tom, čo Boh urobil, a prorocké knihy zachytávajú, čo Boh povedal, Žalmy sú ľudskou odpoveďou na jeho slová a konanie vo forme básní a piesní. Zvláštny význam Žaltára spočíva v tom, že obsahuje modlitby, ktoré používal aj sám Kristus. Aj preto sa žalmy stali oficiálnou modlitbou Cirkvi a dostalo sa im širokého využitia v liturgii. Žaltár je rozhodne najobľúbenejšou modlitbovou knihou Cirkvi. Ani jedna z inšpirovaných kníh Písma sa nepoužíva v liturgii tak často ako Kniha žalmov. Poukážme len na breviár a misál.

Kde sa vzalo pomenovanie žalm, žaltár? Aký je význam týchto pojmov? Samotný názov žalm pochádza z gréckeho slova *psalmos*, ktoré je prekladom hebrejského slova *mizmor* – spev, hra. Výraz pochádza z akadského slovesa *zamaru* – spievať, hrať na hudobnom nástroji. Hebrejský kánon dáva zbierke žalmov titul *sefēr tehilím* – kniha chvál.

Termín žaltár je rovnocenný s názvom kniha žalmov. Pochádza z gréckeho slova *psalterion* a z latinského ekvivalentu *psalterium*.

Žalmy nesú v sebe aj bohatstvo hebrejskej poézie, sú skvostom literatúry. Žalmy sú básne. Dobrá báseň vzbudzuje zážitok, ktorý sa nedá vyvolať inou kombináciou slov. Pre čitateľov a spevákov žalmov je výsostne dôležité, aby sa zmocnili poetického obsahu týchto veľkolepých piesní. Musíme sa učiť rozvíjať v sebe poetickú predstavivosť. Vtedy môžu žalmy rozhýbať v nás emócie, radosť, bolesť, adoráciu – jednoducho živú ľudskosť, ktorá sa odráža v toľkých žalmoch rozličných druhov.

Rozdelenie žalmov a ich počítanie

Kniha žalmov obsahuje 150 žalmov. Žalmy sú rozdelené do piatich kníh. Každá kniha sa končí doxológiou. Nech je zvelebený Pán naveky. Staň sa. Amen.

I.	II.	III.	IV.	V.
1 – 41	42 – 72	73 – 89	90 – 106	107 – 150

Toto rozdelenie je podľa vzoru piatich Mojžišových kníh – Tóry. Tradičný židovský názor hovorí, že tak ako Mojžiš dal svetu päť kníh Zákona, tak dal Dávid svetu päť kníh Žalmov. Je možné, že 150 čítaniam z piatich Mojžišových kníh, ktoré sa čítali pri židovských bohoslužbách, zodpovedá 150 žalmov ako liturgických textov. Treba povedať, že aj iné starozákonné knihy obsahujú ďalšie piesne, ktoré sa formou podobajú žalmom.

Rozdelenie žalmov na päť kníh je pomerne neskoré. Už predtým existovali menšie zbierky, ktoré možno rozlíšiť podľa mena, akým je nazývaný Boh, alebo podľa mien predpokladaných autorov. Takými zbierkami sú:

- zbierka jahvistických žalmov – Boh je označený menom Jahve,
- zbierka elohistických žalmov – Boh je označený menom Elohim,
- zbierka žalmov Koreho synov,
- zbierka Asafových žalmov,
- zbierka žalmov Jahveho kráľovstva,
- alelujové žalmy,
- piesne vystupovania.

Všetko, čím žila duša zbožného Izraelitu, našlo v žalmoch svoj výraz: údiv nad Božou majestátnosťou, ktorá sa prejavuje v jeho dielach, radosť z jeho slávy, vdácnosť za preukázané dobrodenia, smútok v chorobe alebo v prenasledovaní, pocit viny a nádej na Božiu pomoc a zmilovanie. Usporiadanie žaltára nie je závislé od obsahu jednotlivých žalmov. Preto tu stretáme hymnus chvály hneď pri žalospeve, prosbu pri mravnom poučení, kajúci žalm pri ďakovnom žalme. Obsah žalmov je veľmi rôznorodý.

Číslovanie žalmov

Pri citovaní žalmov z rôznych vydaní Biblie sa môžu v číslovaní objaviť rozdiely. 150 žalmov sa v hebrejskom texte počíta odlišným spôsobom ako v gréckom texte v Septuaginte a v latinskom texte vo Vulgáte. K odlišnosti došlo rozdelením niektorých žalmov na dva a zasa na iných miestach spojením dvoch žalmov do jedného.

V moderných prekladoch žaltára z hebrejskej predlohy, v Novej Vulgáte a pri citovaní žalmov vo vedeckých dielach sa bežne používa počítanie podľa hebrejskej Biblie. Kvôli tomu, aby neprišlo k nedorozumeniu, sa niekedy v zátvorke uvádza príslušné číslo žalmu podľa Septuaginty a Vulgáty, napríklad Ž 51(50).

Grécky text Septuaginty okrem toho má 151 žalmov. Posledný, 151. žalm však nebol na Tridentском koncile prijatý ako kánonický.

Konečný počet žalmov v hebrejskej aj v našej Biblii je rovnaký, teda 150 žalmov.

Autori a doba vzniku žalmov

Tradícia hovorí, že vlastným otcom žalmov je kráľ Dávid. Písmo ho nazýva „oblúbeným pevcom piesní Izraela“ (2 Sam 23,1). V minulosti mu bol pripisovaný celý žaltár. Nemožno však povedať, že iba Dávid je autorom 150 žalmov. Ich nadpisy niekedy označujú iného autora, alebo obsah žalmu poukazuje na mladšiu dobu, ako bola Dávidova; ani jazyk nezodpovedá tomu, ktorý používal kráľ Dávid. Tieto okolnosti poukazujú na rôznych autorov v rôznych dobách. Tridentský koncil (1546), ktorý definitívne vymedzil kánon kníh Svätého písma, hovorí o 150 Dávidových žalmoch, avšak v tom zmysle, že Dávid je pôvodcom väčšej časti žalmov, a preto možno po ňom pomenovať celú zbierku. Z dejepisných kníh Písma vieme, že Dávid bol básnický i hudobne nadaný, že sa veľmi staral o bohoslužbu a hudbu vo svätyni, a bolo celkom prirodzené, že sa mu pripisovalo toľko žalmov.

Zo 101 žalmov, v ktorých sa uvádza meno osoby, čo sa pokladá za autora, až 73 nesie meno Dávid. V 13 žalmoch sú zapísané ešte aj okolnosti, za akých ich Dávid zložil.

Okrem Dávida sú menovaní ako autori Koreho synovia (11 žalmov); boli to leviti, ktorí až do vyhnanstva tvorili triedu chrámových spevákov. Podobne sa ďalších 12 žalmov pripisuje Asafovi, aj tu zrejme išlo o celú levitskú rodinu. Ako skladatelia sú ešte menovaní Mojžiš, Šalamún, Etan a Heman. Asi tretina žalmov je bez uvedenia mena autora.

Doba vzniku žalmov a utvárania žaltára

Je isté, že žaltár vznikol počas viacerých storočí, a to od Dávida až po návrat z babylonského zajatia. Niektorí biblisti hovoria až o 900 rokoch. Je však prakticky nemožné presne určiť dobu vzniku jednotlivých žalmov. Všeobecne možno povedať, že väčšina žalmov vznikla v období kráľovstva. Z obdobia po babylonskom zajatí (6. – 5. stor. pred Kristom) pochádzajú žalmy, v ktorých sa hovorí o zničení chrámu, rozptýlení Izraelitov a znovuvybudovaní jeruzalemského chrámu.

Skôr než vznikol žaltár vo svojej úplnej podobe, utvárali sa zo žalmov menšie zbierky. Niektoré sa používali pri bohoslužbe, iné na osobnú modlitbu, alebo na ďalšie účely. Modlitba je totiž reakciou na skúsenosti človeka s Bohom, a k tejto skúsenosti mohlo prichádzať nielen v chráme, ale aj v samote, na lôžku chorého, na bojovom poli, na súde, v meste i na poli, vo veľkom zhromaždení, i v súkromnom živote jednotlivca.

Tak ako žalmy vznikali za rôznych okolností, zachytávajú aj rozličné emócie, napríklad radosť, smútok, vďačnosť a tiché rozjímanie. Izraelita v nich mal pripravenú modlitbu na všetky životné situácie.

Definitívnu podobu dostala Kniha žalmov začiatkom 2. stor. pred Kristom. Žaltár určite existoval už okolo roku 130 pred Kristom. Vtedy bol dokončený grécky preklad Starého zákona, nazvaný Septuaginta (LXX). A v ňom sú žalmy v takom poradí aj s nadpismi, ako ich používame dnes.

Charakteristické črty biblickej poézie

Žalmy patria k najkrajším výtvorom biblickej poézie. Väčšinu žalmov možno nazvať básnickými perlami starozákonného písomníctva. Hebrejská poézia sa odlišuje veľmi významne od dnešných foriem, ale aj od klasických gréckych a latinských foriem poézie.

Neobsahuje rýmy, ale ju charakterizuje rytmus. Je charakterizovaná slovným prízvukom, a nie striedaním dlhých a krátkych slabík, ako je to v klasickej poézii.

Inou hlavnou črtou hebrejskej poézie je paralelizmus. Základnou jednotkou je kolon alebo stich. Je to jednoduchý riadok, jeden verš poézie. Paralelizmus znamená opakovanie, rozvíjanie, zhrnutie alebo postavenie do protikladu myšlienok jednotlivých kolonov. Podľa toho rozlišujeme paralelizmus synonymický, antitetický, syntetický, klimaxový, invertný.

Synonymický paralelizmus znamená opakovanie tej istej myšlienky z prvého kolona iným slovom:

„Nespolieham sa veru na svoj luk,
ani môj meč ma nezachráni.“ (Ž 44,7)

Antitetický paralelizmus spočíva v uvedení protikladu v druhom kolone:

„Bezbožných stíhajú mnohé strasti,
no dúfajúcich v Pána obklopí milosrdenstvo.“ (Ž 32,10)

Syntetický paralelizmus rozvíja myšlienku prvého kolona v druhom:

„Pán je dobrý a spravodlivý,
ukazuje cestu hriešnikom.“ (Ž 25,8)

Klimaxový paralelizmus stupňuje myšlienku (Ž 13,2-3).

Invertný paralelizmus strieda myšlienku prvého kolona s myšlienkou tretieho a myšlienku druhého s myšlienkou štvrtého kolona (Ž 91,14).

Pôvab žalmov sa zvyšuje aj používaním obrazov a symbolov. Práve vďaka obraznému vyjadrovaniu nás žalmy chytia za srdce. Obrazy a symboly, ktoré sa tak veľmi často objavujú v žalmoch, vychádzajú zo skúsenosti, že v niektorých momentoch slová nie sú dostatočné, že nevystihujú skutočnú hĺbku toho, čo človek prežíva. Všimnime si niektoré symboly či obrazy.

Lev, býk, vlk symbolizujú nepriateľské národy alebo ľudí.

„Obkľučuje ma stádo juncov, obstupujú ma býky z Bášanu.

Otvárajú na mňa svoje papule ako lev, čo plieni a reve.“ (Ž 22,13-14)

Krútnavy, prívaly a záplavy veľkých vôd symbolizujú nebezpečenstvá.

„Vytiahol ma z jamy hrôzy, z bahnitého kalu.“ (Ž 40,3)

Ž 32,4; 32,6; 40,8; 91,5-6 – 18; 27; 46

Svetlo, deň a jas sú symbolmi nádeje a Božej prítomnosti, temnota, noc a tma zase symbolizujú ohrozenie života, beznádej a smrť.

V žalmoch je vyjadrená úplná dôvera v Boha, ktorý jediný zachraňuje z pažeráka púštnej búrky, ktorý jediný oslobodzuje z pazúrov šeliem a divokých zvierat, ktoré v noci vychádzajú na lov. K tomuto Bohu Izraela človek s nádejou vystiera svoje ruky a adresuje slová plné biblickej viery: „Moja sila ... opora moja, útočisko moje ... moja pomoc ... môj štít, sila mojej spásy a môj ochranca.“ (Ž 18,1-3)

Literárne druhy žalmov a nadpisy žalmov

Štúdium hebrejskej poézie, do ktorej osobitným spôsobom patrí Kniha žalmov, napomohlo aj porovnanie hebrejskej poézie s poéziou národov Blízkeho východu a ich prípadný vzťah. Vzájomné porovnávanie viedlo k formulovaniu názorov, že biblické žalmy si v niektorých prípadoch vypožičali formy svojich susedov, teda isté literárne druhy, ako sú hymny, náreky, prosby atď., rozšírené a používané v celej oblasti Blízkeho východu, preto logicky našli svoje miesto aj v hebrejskej poézii.

Pod literárnymi druhmi rozumieme také literárne útvary a formy, ktoré sa v istom období a prostredí všeobecne používajú ako vyjadrovacie prostriedky slovesného umenia. Literárne druhy sa vyznačujú spoločnými témami, podobným rozsahom, kompozíciou a pod. Nemecký vedec Hermann J. F. Gunkel (1862 – 1932) a po ňom jeho žiak Nór Sigmund Mowinckel (1884 – 1965) pokladali za nevyhnutné prostriedky na lepšie pochopenie a výklad žalmov dva faktory: literárny druh žalmov a štúdium prostredia, kde žalmy vznikli (*Sitz im Leben*). Na základe štúdia prostredia identifikoval Gunkel štyri hlavné kategórie žalmov: hymny, vďakyvzdávania, žalospevy spoločenstva a žalospevy jednotlivca. K týmto hlavným skupinám pridelil ešte menšie kategórie: požehnanie a prekliatie, žalmy o Pánovom zákone, kráľovské žalmy, prorocké žalmy, múdroslovné žalmy, pútnické žalmy atď.

V istom zmysle nejde o nový pohľad. Aj v minulosti sa ľudia pokúšali o niečo podobné. V nadpisoch žalmov sa popri autorovi, napríklad Dávidovi, uvádza hudobný nástroj, na ktorom sa sprevádza spev: flauta, osemstrunový nástroj, potom je údaj o literárnom druhu: žalm, pieseň, modlitba, chválospev, a konečne, ak išlo o Dávida, je tam ešte aj motív, alebo udalosť z jeho života na podporu jeho autorstva. Príklad: Žalm 51(50), Miserere. Pod číslom žalmu je napísané: Pre zbormajstra. Žalm. Dávidov. Keď za ním prišiel prorok Nátan, pretože vošiel k Betsabe. Alebo: Žalm 45(44). Pre zbormajstra. Na nápev „Lalia...“ Koreho synov. Báseň. Lúboštná pieseň.

Je pravda, že mnohým výrazom a poznámkam v nadpisoch už nerozumieme, ale svoju nevedomosť môžeme čiastočne odstrániť, ak budeme venovať prirodzenú pozornosť literárnym druhom a naznačenej životnej situácii v liturgii, ako to odporúča aj Druhý vatikánsky koncil v konštitúcii *Dei Verbum*, 12: „Aby sme zistili úmysel svätopisca, treba si okrem iného všímať aj literárne druhy.“

Hymny

Hymny sú piesňami chvály.

Uvedené sú slovami vedúceho, ktorý vyzýva skupinu ku spevu, plesaniu, chvále – všetko v radostnom tóne.

Po tomto úvode rýchlo nasleduje vymenúvanie rôznych vecí, ktoré vyvolávajú chválu. Krása tohto ohlasovania spočíva v obsahovom využívaní poetického paralelizmu alebo kochaní sa v udalostiach, ktoré sa vyratávajú.

Hymny osobitne charakterizuje spievanie a používanie hudobných nástrojov.

Ako príklad nám poslúži 150. žalm.

Žalm 150: *Chváľte Pána*

ALELUJA.

Chváľte Pána v jeho svätyni,
chváľte ho na jeho vznešenej oblohe.
Chváľte ho za jeho činy mohutné,
chváľte ho za jeho nesmiernu velebnosť.

Chváľte ho zvukom poľnice,
chváľte ho harfou a gitarou.
Chváľte ho bubnom a tancom,
chváľte ho lýrou a flautou.
Chváľte ho ňubozvučnými cimbalmi,
chváľte ho jasavými cimbalmi;
všetko, čo dýcha, nech chváli Pána. ALELUJA.

Vďakyvdávanie – vďačnosť voči Bohu

Žalm 116 Septuaginta rozdelila na dve časti, na 114 a 115.

3. – 11. verš rozpráva o histórii prežitého ťažkého utrpenia. Napriek zdeseniu si modliaci sa zachoval neporušenú vieru. Pán ho zachránil a vytrhol jeho život zo zovretia smrti.

Žalm 116

Keď ma omotali povrazy smrti
a zmocnili sa ma úzkosti podsvetia,
keď som sa ocitol v súžení a trápení,
vzýval som meno Pánovo:
„Pane, zachráň môj život!“
(...)
pomohol mi, keď som bol v biede.
(...)
Čím sa odvdáčim Pánovi
za všetko, čo mi dal?
Vezmem kalich spásy
a budem vzývať meno Pánovo.

Žalmista tu opisuje obetné vďakyvdávanie v chráme. Žalm nás pozýva vidieť svoj život a minulosť očami viery. Nič v našom živote nie je samozrejmosťou. Je dôležité, aby sme sa naučili ďakovať. Ak naša vďačnosť bude nesená vierou, môže preniknúť aj do toho, čo je ťažké, a podľa toho, ako sa nám to podarí, ju aj premeniť.

Prosby

Niekedy tieto prosby nazývame aj žalospevmi, žalospevmi jednotlivca i spoločenstva.

Obyčajne sa začínajú volaním o pomoc a pokračujú opisovaním utrpenia a múk, z ktorých volajúci túži byť vyslobodený. Naliehavosť sa niekedy zvyrazňuje opakovaním výzvy k Bohu a dôvodmi, prečo by Boh mal zasiahnuť. Pre žalmistovu odkázanosť na Božiu opateru, pre dôveru, ktorú má žalmista k Bohu, pre lásku zmluvy, ktorá viaže Pána k žalmistovi.

Vhodný príklad nájdeme v 22. žalme.

Ide o jeden z najznámejších prosebných žalmov, ktorý bol veľmi obľúbený v kresťanskej tradícii, pretože posledné slová Krista na kríži sú identické s úvodnými slovami tohto žalmu.

Žalm 22

Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?

(...)

Bože môj, volám vo dne, a nečuješ;
volám v noci, a nenachádzam pokoja.

(...)

V teba dúfali naši otcovia;
dúfali a vyslobodil si ich.

(...)

Nevzd'aj sa odo mňa,

(...)

Obkľučuje ma stádo juncov,
obstupujú ma býky z Bášanu.

(...)

Obkľučuje ma svorka psov,
obstupuje ma tlupa zlosynov.

Prebodli mi ruky a nohy,

(...)

delia si moje šaty

a o môj odev hádžu lós.

Keď už modliaci sa takmer zomiera a je zbavený odevu, ktorý mu už nebude potrebný, zrazu nastáva veľká zmena: žalmista stojí v chráme, kde prináša Bohu obety za svoje vyslobodenie. Žalm sa začal zúfalým výkrikom, ale končí sa radostným chválospevom.

Tebe patrí moja chvála vo veľkom zhromaždení

a svoje sľuby splním pred tvárou tých, čo sa boja Pána.

(...)

Aj moja duša bude preňho žiť

a jemu bude slúžiť moje potomstvo.

Kajúce žalmy

Ako príklad nám poslúži slávny 130. žalm De profundis – Z hlbín volám k tebe, Pane. Je to spev radosti z odpustenia. Z hĺbky viny vystupuje prosba ku všemohúcemu Bohu, ktorého sa treba báť nie pre súd, ale ktorého treba milovať pre jeho odpustenie. Bolestnejšie je zasiahnuť milujúceho a odpúšťajúceho otca, ako provokovať krutého vládcu. Očakávanie odpustenia je ako vzdych človeka, ktorý vychádza z hĺbky, podobne ako strážcovia očakávajú prvý záblesk svitania, ktorý zvestuje koniec nočnej mory.

Žalm 130

Z hlbín volám k tebe, Pane;
Pane, počuj môj hlas.
Nakloň svoj sluch
k mojej úpenlivej prosbe.

Ak si budeš, Pane, v pamäti uchovávať nepravosť,
Pane, kto obstojí?
Ale ty si milostivý
a my ti chceme v bázni slúžiť.
Spolieham sa na teba, Pane,
moja duša sa spolieha na tvoje slovo;
moja duša očakáva Pána
väčšmi ako strážcovia dennicu.

Väčšmi ako strážcovia dennicu
nech očakáva Izrael Pána.
Lebo u Pána je milosrdenstvo
a hojné vykúpenie.
On sám vykúpi Izraela
zo všetkých jeho nepravostí.

Žalm 130 je zároveň posledný zo siedmich kajúcich žalmov v kresťanskej tradícii. Ďalšie žalmy, ktoré sem zaradila kresťanská tradícia, sú žalmy 6, 32, 38, 51, 102 a 143.

Preklínacie žalmy

Čitateľa žalmov môže prekvapiť tvrdosť a hrubosť niektorých žalmov. Ako má veriaci človek prijímať tie starozákonné pasáže, v ktorých sa hovorí o Božom príkaze vyhubiť okolité národy alebo vykonať na nich násilie, kľatbu, či pomstu? Stačí uviesť niekoľko príkladov:

- Ž 18,14-15 Pán z neba zahrnel
a zaznel hlas Najvyššieho:
ľadovec a žeravé uhlie.
Vyslal šípy a rozprášil ich,
vrhol blesky a zmietol ich.
- Ž 35,1-3 Pane, odsúď tých, čo mňa odsudzujú,
napadni tých, čo mňa napádajú.
Vezmi zbroj a štít
a vstaň mi na pomoc.
Zažeň sa kopijou a sekerou
proti tým, čo ma prenasledujú.
- Ž 109,9-10 Jeho deti nech ostanú sirotami
a vdovou jeho manželka.
Jeho synovia nech sa voslep túlajú a nech žobrujú,
nech ich vyženú z ich spustošených príbytkov.
- Ž 137,7-9 Nezabudni Pane, synom Edomu
deň Jeruzalema,
keď volali: „Zbúrajte ho, zbúrajte
až po samé základy.“
- Babylonská dcéra, ty ničiteľka,
blahoslavený, kto ti odplatí zlo,
čo si nám spôsobil;
blahoslavený, kto chytí tvoje deti
a hodí ich o skalú.

Áké je teda vysvetlenie? Staroveký človek nerobil rozdiel medzi svätým priestorom a sekulárnym svetom. Všetko pochádzalo od Boha. Bez neho sa nič v živote neudialo. Preto aj vojny a ich vedenie patrili do Božej sféry. Jahve, Boh Izraela, sa stáva bojovníkom izraelského národa. Ak kráľ – alebo pred vznikom monarchie niekto iný – vedie vojnu, tým, kto v skutočnosti bojuje, nie je kráľ, ale Boh. Jahve stojí na čele vojenských šíkov a jeho moc a sila prevyšuje moc a silu božstiev okolitých národov. Jediným Bohom je Jahve, preto sa všetko deje na jeho poverenie.

Biblické texty vznikli v prostredí pohanských náboženstiev a nevyhnutne odrážajú vtedajšie myslenie, formy a spôsoby vyjadrovania.

Starozákonný žalmista nezvoláva pomstu sám za seba, ale prosí Boha, aby ju vykonal. Vkladá vykonanie pomsty do rúk Boha. Tým sa zrieka osobnej odplaty a spolieha sa na spravodlivosť Boha, ktorý má rozsúdiť. Zrieka sa nielen skutku pomsty, ale aj pocitov

nenávisti a agresie, ktoré v modlitbe nahlas vyjadruje. Žalmista ponecháva posledné slovo Bohu.

Dôvodom, pre ktorý žalmista vyslovuje tvrdé slová, je potvrdenie Božej spravodlivosti. Zvrchovaným vládcom nad zemou je Boh, aj keď sú okamihy, keď sa človeku môže zdať, že zlo naberá na sile a hriešnikovi sa darí lepšie ako dobrému. V preklínacích žalmoch sa odmieta čo i len možnosť, aby ničomný človek dostal rovnaké požehnanie od Boha ako dobrý. Použité výrazové prostriedky znejú hrubo, ale zdôrazňujú tak neotrasiteľnú dôveru v Božiu spravodlivosť. Spravodlivý človek vie, že Boh je na jeho strane.

Kresťanské čítanie a modlitba žalmov

Posledný obraz k našej téme o žalmoch je precízna miniatúra písmena B, ktorým sa začína prvá veta 1. žalmu: *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum* – Blažený človek, čo nekráča podľa rady bezbožných.

Žalm 1 je špecifický a odlišuje sa od ostatných žalmov. Predovšetkým plní úlohu „brány“, cez ktorú sa čitateľ dostáva do Knihy žalmov, do sveta hymnov, vd'akyvzdávaní, prosieb a nárekov.

Mojím úmyslom bolo otvoriť týmto úvodom do Knihy žalmov bránu túžbe a zvedavosť po modlitbe žalmov, lebo Ježiš sám recitoval žalmy na svojich každoročných putovaniach do Jeruzalema a pri slávení židovskej Paschy. Okrem toho sa Ježiš často modlil žalmy aj vo svojom súkromnom každodennom živote; evanjelisti výslovne citujú začiatok žalmu 22: „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“ – modlitbu odovzdanosti do Božej vôle, a žalm 31 – modlitbu, ktorou Ježiš na kríži odovzdával do Otcových rúk svojho ducha. Okrem toho žalmy o Kristovi hovoria a hlásajú tajomstvo jeho života. Ježiš sám povedal učeníkom na ceste do Emauz: „...musí sa splniť všetko, čo je o mne napísané v Mojžišovom Zákone, v Prorokoch a v Žalmoch. Vtedy im otvoril myseľ, aby porozumeli Písmam.“ (Lk 24,44-45) Pán Ježiš teda sám postavil Žalmy vedľa Prorokov a kníh Zákona ako tretiu veličinu Písma, ktorá je nevyhnutná na pochopenie jeho života. V evanjeliách máme 54 priamych citátov zo žalmov, v ostatných knihách Nového zákona je citovaných 40 žalmov.

Podľa Kristovho príkladu sa žalmy stali veľmi skoro modlitbou kresťanov a zaujali dôležité miesto v súkromnej i verejnej modlitbe už v dobe apoštolov. Preto Cirkev vyvíjala v priebehu storočí veľké úsilie a vysvetľovala veriacim žalmy a komentovala ich, aby ich lepšie pochopili a využili v náboženskom živote.

Kristovým príchodom dostáva žaltár nové umiestnenie a nové chápanie bez toho, že by bol vytrhnutý zo svojich koreňov. Kresťania sa modlia žalmy na inej úrovni ako Izrael. V spojení so svojou Hlavou, Pánom Ježišom Kristom, ktorý bol človekom a nič ľudské mu nebolo cudzie... Podľa výstižného výroku sv. Augustína Kristus je „spevák žalmov“. „V hlase žalmistu bol už hlas Kristov, ktorý bol zabitý v Ábelovi, spútaný v Izákovi, predaný v Jozefovi, odložený v Mojžišovi, prenasledovaný v Dávidovi, opovrhnutý v prorokoch.“ (Meliton zo Sárd)

Pretože žalmy sú modlitbou Kristovou a modlitbou Cirkvi ako Kristovho tela, každý kresťan môže v nich nájsť výborné vyjadrenie svojej modlitby a svojho posvätenia. Okrem toho, kto spieva žalmy v liturgii hodín, nespieva ich len za svoju osobu, ale aj za celé Kristovo telo, ba dokonca menom samého Krista. Nech je historický pôvod žalmov akýkoľvek, majú svoj zmysel, na ktorý musíme dbať aj v našich časoch. Dobré vystihujú bolesti i nádeje, utrpenie i dôveru ľudí každého veku a každého kraja, a predovšetkým ospevujú vieru v Boha zjavenia a vykúpenia.